

AZ ISMERETLEN BUDAPEST

Beszélgetés Horváth Henrikkel, a főváros múzeumainak új központi igazgatójával

Néhány nappal ezelőtt nevezték ki Budapest székesfőváros múzeumainak központi igazgatójává dr. Horváth Henrik egyetemi magántanárt és ezt a nagyon megérdemelt, régen esedékes kinevezést a nagyközönség egy része nem értette egészen meg. Általánosságban nem tudják ugyanis, hogy melyek azok a múzeumok, amelyek a főváros felügyelete alá tartoznak, tehát azt sem, hogy az új központi igazgató hatásköre mire terjed ki.

A helyzet világos áttekintéséhez tudnunk kell, hogy e pillanatban — évtizedes fejlődés eredményeképpen — a főváros *négy múzeumszerű intézménnyel rendelkezik*. Az időbeli sorrendet betartva: a fővárosra vonatkozó ókori nyomokat gyűjti egybe az *Aquincumi Múzeum*, a későbbi emlékeket a *Középkori Kömléktár* foglalja össze, amely

a Halászbástyán van elhelyezve, végül az újkori fejlődésre vonatkozó adatokat a *Stefániaúti Történeti Múzeum* gyűjti egybe. Ehhez a három múzeumhoz járul kiegészítőként a Károlyi-palotában lévő *Székesfővárosi Képtár* a maga gazdag illusztratív anyagával.

Ez a négy intézmény tehát az, amelynek irányítása most egy kézbe került, ami elkerülhetetlen is volt, hiszen valamennyinek munkája összefonódik a másikéval és a kutató-tevékenység egymást kiegészíti. Igen jelentős és nagyértékű anyaggal állunk itt szemben. Hiszen a Középkori Kömléktár leltári tárgyainak száma mintegy 1200, a képtáré 3000, a Történeti Múzeumé pedig túlhaladja a negyvenezretet, a rendszeres feldolgozás és egyöntetű szempontoktól vezetett csoportosítás tehát nem várható már magára.

képtárnak, valamint a városligeti múzeumnak, a Halászbástyán lévő Kömléktárnak pedig — egyetlen tisztviselője is. Talán mégis kissé sok ez a munka egyetlen ember számára.

Negyvenezer műtárgy a Stefánia úton

A főváros harmadik múzeuma, a stefániaúti történeti gyűjtemény kerül most szóba.

— Itt van a legnagyobb anyag felhalmozva és itt kell a legnagyobb nehézségekkel megküzdenünk. Hogy ezt világosan illusztráljam: ez az épület az 1886-os kiállításra készült; nem is volt más célja, minthogy kiállításra alkalmas legyen. Túlzott elővigyázatosságból azonban kikötöttek az építőktől — tizenöt év garanciát. Azóta idestova fél évszázad telt el és a kis ház — állandó múzeum lett. Hogy azután mennyire nem felel meg ilyen célokra, azt mindenki elképzelheti. De ettől eltekintve: a tetőzet már teljesen tönkrement és nagyobb esőzések vagy olvadás idején bizony a legrosszabbtól kell tartanunk.

— Minden illetékes tényező tisztában van azzal, hogy sürgősen megfelelő megoldást kell találnunk. Többféle terv merült fel és e percben ezek közül legelőnyösebbnek azt tartanám, ha a Schmidt-féle Kiscelli-úti kastélyban lehetne elhelyezni a múzeumot. Igaz, hogy kissé messze van a város középpontjától, de hát elvégre Saint Germain is messze van Párizstól, vagy Dahlem Berlintől. A nyugodt munka lehetősége azonban így biztosítva volna és kiküszöbölnénk a nyomasztó helyhiányt, amely ma már anynyari korlátot, hogy ha valamilyen érdemes új anyag kerül a múzeumba, a régiek közül kell néhányat eltávolítanunk a falakról, mert másként nem tudunk helyet szorítani az újnak.

— Negyvenezer műtárgyat őrzünk a múzeum falai között. És a negyvenezer között tömegesen akadnak Budapest multjára vonatkozó döntő fontosságú adatok. Milyen kár, hogy mindez a felbecsülhetetlen kincs olyan nehezen hozzáférhető és olyan kevéssé ismert. A pesti ember, ha külföldre vetődik, első „kötelességként” végiglátogatja az összes múzeumokat. Az azonban igazán a legritkább esetben jut csak eszébe, hogy ellátogasson legalább egyetlen alkalommal, néhány percre azokba a gyűjteményekbe, amelyek előtt talán mindennap elhalad egyszer-kétszer.

— Mint szabályszerűen megszervezett múzeum, 1907-ben nyílt meg a stefániaúti történeti gyűjtemény. Ami a gyarapodást illeti, az ma már csaknem kizárólag vásárlás eredménye. Az ajándékozás kezd kimenni a divatból... Csak-hogy a vásárlással is baj van. Egész évi dotációnk 13.000 pengő és ennek az összegnek egy részét is a karbantartási, javítási munkálatok emésztik fel. Ami marad: azon testvériesen meg kell osztania a három múzeumnak. De bizony nagyon kevés marad.

A Károlyi palota kincsei

— Utoljára maradt a Székesfővárosi Képtár kérdése Ennek egyik főforrása Zichy Jenő grófnak a fővárosra hagyományozott gyűjteménye. Ennek etnográfiai része a népművészeti múzeumba került, a képanyagot pedig egy Verpeléti-úti helyiségben helyezték el. (Nem fontos, de érdekes: ez a képtár ágyú-dörgés közepette nyílt meg, IV. Károly király hazatérésének napján.) Amikor azután a Károlyi-palotát megvásárolta a

Másfélszázados ásatásokból fejlődött az aquincumi múzeum

Horváth Henrik, aki egyébként kinevezése óta úgyszólván „pendlízik” a reábizott intézmények között, a fővárosi múzeumok történeti fejlődését a következőkben foglalja össze:

— Ami mindenekelőtt az Aquincumban összegyűjtött relikviákat illeti, már a 18. század végén ismeretesek voltak azok az ókorból ottmaradt romok. Kezdték is bizonyos ásatásokat, amelyek azonban abamaradtak és így az évek folyamán ismét ellefejtették az egészet. Sokkal később kezdett azután újabb ásatásokba Thorma professzor, először egyedül, azután asszisztensével, Ku-

zsinszky Bálinttal együtt és ezek az ásatások, amelyek 1898 óta rendszeres program szerint folytak le, valóban megbecsülhetetlen értékeket hoztak napvilágra. *Bárczy István* polgármestersége alatt épült azután meg az aquincumi múzeumnak mai hajléka, amely szakavatott irányítás mellett igen becses értékeket halmozott fel aránylag rövid néhány esztendő folyamán. A legújabb időkben azután *Nagy Lajos* kezdett új irányban ásatásokat és ennek legkiemelkedőbb eredménye tudvalevőleg az volt, hogy az egyetlen eddig ismert antik víziorgonát ásták elő a feledés homályából.

Felfedezik a magyar középkor művészetét: a Halászbástya múzeumának története

Ezek után a Halászbástyában elhelyezett kömléktárra terelődött a szó. Ez Horváth Henriknek igazán szívügye. Hiszen ő volt az, aki ennek a gyűjteménynek a gondolatát felvetette és aki azután a gondolatot meg is valósította.

— Ennek a múzeumnak az eszméje csirájában megvolt már akkor, amikor a koronázó főtemplom restaurálása alkalmával a kicserélt kötőredőket megakarták menteni a pusztulástól. Nem érdektelen és az akkori felfogásra jellemző, hogy abban az időben — a múlt század kilencvenes éveiben — a hivatalos körök és a közvélemény egyaránt, az újjáépítés munkáját figyelték, a régi értékek megmentésére pedig alig gondoltak. Annak ellenére, hogy ezek között a magyar középkori építészeti plasztika remekeit is fel lehetett találni...

— Pedig kézenfekvő volt ennek a középkori gyűjteménynek a feldolgozása. Hiszen addig a főváros történeti emlékei két, egymástól élesen elhatárolt csoportra oszlottak: Az egyik — az aquincumi — a Krisztus utáni I—V., a másik — a ligeti — a XVII—XX. századok közötti anyagot ölelte fel. Ami a kettő között történt: a magyar középkor gazdagul színes évszázadainak művészeti hagyatéka, kivált pest-budai viszonylatban nagyrészt ismeretlen volt. A felvetett kérdésekre *Bonfinius* vagy mások leírásaira való utalással tudtunk mindössze felelni, vagy pedig — még egyszerűbb megoldásként — a budai udvartartás hajdani pompájának igazolásul erdélyi vagy dunántúli analógiákat és

külföldi múzeumokban őrzött, elszigetelt darabokat vonultattunk fel. Így azután Pest-Buda életrajzának középkori nyomai rohamosan elhalványodtak.

— Ezek a megfontolások érlelték azután meg a Halászbástyában levő múzeum felállításának gondolatát. Schulek grandiózus terveiben ezt a helyet eredetileg kioszk céljaira szánta. Amikor azonban az építkezések befejeződtek, kiderült, hogy az egészet sokkal erősebb történeti levegő veszi körül, semhogy valamilyen szórakozóhely létesítése stílszerűtlen nem lenne. Így azután szabaddá vált az a hely, amely kiválóan alkalmasnak látszott arra, hogy itt a középkori emlékeket összegyűjtsük.

— Sokáig az a hír uralkodott, hogy a középkorból nem maradt rcánk semmi. Amikor azonban halygatni kezdtem ezt a kérdést és mindenünnen összehordták az anyagot, kiderült, hogy egészen komoly — mennyiségben és minőségben egyaránt komoly — értékekkel állunk szemben. A régi domonkos templomból idekerült anyagnak egyik-másik része pedig feltűnést keltett a határokon túl is. Feliratos sírkövek bukkantak elő, közöttük az első ismeretes címeres sírkő három pajzzsal és középfelnémet felírással. A munka többi része azután már gyorsan ment. Megesináltuk a rendszeres feldolgozást és elkészítettük a katalógust.

Horváth Henrik többes számban beszél. Pedig — ha jól tudom — a múzeumok újonnan kinevezett központi igazgatója ebben a pillanatban egyben osztályigazgatója is a

főváros, ezzel kapcsolatban *Csánky Dénes* felvetette az önálló fővárosi képtár megteremtésének gondolatát. A képtár hamarosan meg is valósult, hiszen ekkor derült ki, hogy a város tulajdonában rengeteg egyéb műtárgy is van — széjjelszórva a legkülönbözőbb hivatalokban és helyiségekben.

— Ebből az anyagból keletkezett tehát a képtár. Ami azóta jött hozzá, az nem annyira képesbeszerzési akció, mint inkább művész- és művészetpártolási és szociális tevékenység eredménye. Erre a célra évi 51.000 pengő áll rendelkezésünkre, amiben természetesen minden néven nevezendő segély is benne foglaltatik. Mondanom sem kell, hogy ez az összeg is kevés a művészyomorhoz viszonyítva, de mégis az a helyzet, hogy most a főváros az egyetlen, amely még fordíthat valamit vásárlásokra. A többi forrás teljesen elapadt. Az új beszerzések java anyagát azután a képtár gyűjteményébe sorozzuk.

Huszonkét teremről áll a képtár. És amint a termeken végighaladunk, a magyar művészet legnagyobb neveivel találkozunk. A sok közül ime csak néhány kiragadott név,

amint szemünkbe ötlenek: *Benczur Gyula*, *Stróbl Alajos*, *Holló Barnabás*, *Jankó János*, *Küpeczky János*, *Mányoky Ádám*, *Barabás Miklós*, *Than Mór*, *Munkácsy Mihály*, *Zichy Mihály*, *Paál László*, *Székely Bertalan*, *Karlovszky Bertalan*, *Ferenczy Károly*: *Rippl-Rónai József*, *Perlmutter Izsák*, *Gulácsy Lajos*. Külön termekben a Zichy-gyűjtemény gazdag külföldi anyaga, valamint *Lotz Károly* 28 képe. Végül az újabbak képei és szobrai: *Teles Ede*, *Csorba Géza*, *Pásztor János*, *Szentgyörgyi István*, *Zala György*, *Kisfaludi Stróbl Zsigmond*, *Horvai János*, *Beck Ö. Fülöp*, *Vaszary János*, *Glatz Oszkár*, *Csók István*, *Iványi-Grünwald Béla*, *Rudnay Gyula*, *Réti István*, *Dudits Andor*, *Magyar-Mannheimer Oszkár*, *Márk Lajos*, *Szüle Péter*, *Kernstok Károly* — nem lehet minden márkás nevet ideírni.

Csak annyi bizonyos: minden figyelmet és érdeklődést megérdemel ez a képtár csakúgy, mint a főváros másik három múzeuma. Komoly munka eredménye valamennyi és komoly fejlődés vár valamennyire. Erre biztosíték *Horváth Henrik* multja és neve.